Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy. Oddział Rękopisów.
Zespół (fond) 4.
Zbiór rękopisów Biblioteki Baworowskich

Dział (opys) 1

1032. Adam Zamięcki. Projekt do polepszenia stanu włościan WX Warnawskiego. 1814.

STRONY NIEZAPISANE NIE ZOSTAŁY ZDIGITALIZOWANE

Ziemięcki Adam
Przejekt do polepszenia stanu włościan Wielkiego Xięstwa Warszawskiego. 1814.

1032

ЛЬВІВСЬКА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ім. В. СТЕФАНИКА НАН УКРАЇНИ
ВІДДІЛ РУКОПИСІВ
ФОНД 4 (Бав.)
ОПИС 1
ОД. ЗБ. 1032

IV e 10

56. Sekt.

Projekt
do
polepszenia Stanu Włościan
Wgo Xięst. Warszawskiego
przez
Adama Ziemzickiego
1814.

Entwurf zur Hebung des Wohlstandes der Bauern im Großherzogthum Warschau. von A. v. Ziemzicki.
1814.

1518

Będąc wezwany od rządu do podania myśli względem polepszenia nędznego stanu włościan polskich, stosownie do odezwy J.O. Xięcia Adama Czartoryskiego; chcąc dać projekt do Jeh uzupełnienia, trzeba zdaje mi się naypierw zgłębić przyczyny upadku włościan polskich, i wrócić się do źródła wielkich Klęsk niezrównanego tego Kraju. — Odmiany rządu i praw, zaniedbana edukacya młodzieży, zydostwo mnożące się po wsiach miastach i miasteczkach, i woyny ustawiczne, to są główne przyczyny powszechney nędzy i zgnębienia wszystkich mieszkańców ziemi Polskiey. Przez przechody wojsk, przez teatr woyny, przez Liwerunki, Jakwaterunki, Sekwestracye, podatki nieograniczone, przez byta Kontaiona administracyę, [redacted] nareszcie przez podwody niesłane, podupadł mieszkaniec miast, wtarcieuł chłop, i przez to sams włościanin.

Gdy wszystkie te przyczyny powszechnego upadku będą uchylone, gdy rząd będzie stały, i konstytucya stała, handel i porty otwarte

otwarte, i wprowadzony przemysł, na ten cza
wszystkie Klasy Narodu polskiego będą szczę
śliwemi.

czyli dawny wielkiej Polski

Włościanin Xięstwa Warszawskiego odzy=
skał wolność, Kamień więc węgielny do Jego
szczęśliwienia iuż założony; prawo 21 Gru
dnia 1807 r. postanowione zaiste najwięcej
zniżyło, iuż swobodą dla każdego wło=
ściana, bez tej swobody niemasz szczę=
ścia dla niego. Wolność niezawodnie
do celu go zaprowadzi, własnym przeto iu
Interesem właściciela, aby się przyczynić z
włościaninem obchodził, aby Go ile możności
wspierał, bo przez upadek włościanina, sam
właściciel padupaść musi, i kraj rolniczy
bez rąk i robocizny existować żadną mia
rą nie może.

Uchylając wszystkie te zawady i
nadużycia, Polska i Jej mieszkańce będą
szczęśliwymi.

Teraz przystępuję do odpo
wiedzi na 7 punktów podanych, w
materyi wydobycia włościan z teraźnie
szego stanu.

ad I

ad I. W ten czas dopiero wolności włościan, prawem 21 Grudnia 1807 R. opisana, da się obrócić na pożytek włościan, gdy szkoły wiejskie, i seminaria dla nauczycieli wiejskich będą zakładane; do tego zapewno Rząd Najwyższy fundusz obmyśli, i właściciele ze swojej strony, do tego zbawiennego zamiaru się przystoją, gdy większe włości jednego nauczyciela utrzymać mogą, mniejsze złożyć się na niego będą.

Stosunki włościan względem właścicieli, nie mogą bydź innemi, jak stosunki każdego wolnego człowieka względem drugiego, bo właściciel potrzebuje rąk włościanina włościan wymaga za pieniądze od właściciela albo części pieniężnych, albo w zbożu; albo właściciel oddaje mu pewne grunta, z których części umowy pieniężne wyrabiać powinien. Robocizna ta niewłaściwy zamiar dzierżawy, i w Polsce (który bogactwa) i szczęśliwy bych swoy w rolnictwie tylko zakłada, inny sposob wydania gruntów właścicieli wynaleść nie można. Przez wielkie inne sposoby rolnictwo by padupadło. Na wsiach przez wolność nadaną

włościanom

włościanom, w stosunki weśli z właścicielem, dziedziczy do dziedzica i na przemian.

Pozniactwu zapobieżono już przez prawo, że włościanom nie wolno bez wyższego pozwolenia ożenić w miastach. Emigracya takowa robi prawdziwych włościan, i rolnictwo traci rąk potrzebnych. Oprócz tego głód leniwca każdego do pracy zniewolić potrafi, gdy rzemieślnictwo i włościaństwo w każdym cywilizowanym Kraju cierpiane bydź nie powinien.

ad II. Determinować powinność pańszczyzny ~~[illegible]~~ zdawałoby się zostawić właścicielom i włościanom, do ich własnej woli i ugody, będąc w stosunku wolnych ludzi, którzy się przez umowę obowiązują na przemian. Właściciel gdyby za radto pańszczyzny od wolnego włościanina żądał, nie miałby zapewnionego radnego.

ad III. Chcąc determinować miarę podatku, i ciężaru publicznego, według gatunku rolników, i według gatunku gruntów, trzeba by rozmiaru specyalnego całego Kraju, i detaxacyi wszelkich osiadłości. Nierównie

expens

expers nie przypuszcza takowa myśl, która w bogaty Francyi przez przeciąg 30 letny, nie mogła bydź do skutku przyprowadzona, i która już więcej nad 100,000000 franków kosztuje.

Gdy wojny przestaną, i mnimi Narodowe Wieki, gdy Etat ~~wojenny~~ wojskowy i cywilny będzie umiarkowany stosownie do rozległości i tymczasowego Kraju Polskiego, gdy żydostwo ~~już~~ i ich rozmnożenie już nie stanie się uciemiężliwym nieznośnym ciężarem, i przyczyną wielkich nieprawości i niemoralności, gdy administracya Krajowa piastowana będzie przez urzędników rozrzaprzonych, doświadczonych i cnotliwych, (na ten czas i podatki samo przez się przez Skład Rzeczywiste rozpisane bydź mogą i będą.

gdy rozdawanie dobra narodowe we ces się wyczyni i ich wrzuca skutkiem na narodowemu

ad IV. Obmyślić sposoby jakimi włościanie nabyć by mogli od właścicieli ratagi gospodarskie, iest dla tego rzecz trudną, ponieważ po większy części właściciele u nas są zarazem i właścicielmi ratagi gospodarskich

gospodarskich, i włościanie nie są jeszcze w stanie
nabycia takowey własności. Właściciel nie może
być przymuszonym do wydania swey wła=
sności, Włościanin nie może własności cudzey
nabyć, gdy do tego nie ma środków. Trzeba
więc zdaje mi się, właścicielowi zostawić,
jak ze swoją własnością rozdysponować
zechce; własny interes zawsze go przy=
muśi, do przyzwoitego rozdysponowania,
bo bez zysku ekspłować nie może.

ad V. Podać się mają myśli, względem zaberpie=
czenia własności osobistey rolnika wło=
ściania.

Prawdziwie stan włościanina Polskiego byłby
opłakanym, gdyby już od dawnych czasów
nie miał zaberpieczoną własność osobistą.
Polnik Polski już od dawnych ~~czasów~~ czasów
używa opieki praw, oprócz tego włościan
X. Warszawskiego prawem 21 Grud. 1807 r.
odzyskał wolność, miał prawo każdego
pociągnąć do sądu, któryby śmiał nad
wszystkie własność jego nabytą i osobistą
Od niepamiętnych czasów Polska po
siada włościan, którzy własności swe
spokojnie zawsze posiadali.

Włościanie

włościanie odzyskawszy wolność, wzajemne mają prawa z właścicielem. Właściciel potrzebuje rąk włościanina, włościanin wymaga przyzwoite wynagrodzenie. Wzajemne więc mają należytości, wzajemne powinności i stosunki; bo skoro włościanin wolności swej chce użyć, i posiada sposoby należyte, zaraz może przechodzić do klassy właścicieli, lub dzierżawcy, iak mamy wiele już bardzo przykładów; praca i dobre gospodarstwo niezawodnie go do tego celu zaprowadzi. — Gnuśny, nieoszczędny i rozrzutny nigdy zapewne nie będzie właścicielem.

Policya wiejska już iest uniżdzona; Rada wiejska i Wójt na Jey czele, iest przyzwoitym bardzo urządzeniem, i nie wymaga nowego projektu.

Co do ustanowienia sądu wiejskiego, zdaje mi się, iżby to było powodem do niekończonych sporów. Dosyć na tym, że włościanin odzyskał wolność, iest więc z właścicielem pod iednym prawem, i to prawo wyżej powinien przewyższać wszelkim na

pasciom.

napaściom. i nadużyciom

Prawo Kardynalne które włościanom ma
będzie zaręczone, już im zaręczone zostało,
przez nadanie im wolności, i przypuszczenie ich
do opieki praw. Chcąc im dać osobne prawa,
robiłoby z włościan Klasę ludzi uprzywile:
jowanych, ~~ot~~ czyli status in statu, z uszczu:
bkiem wszelkich innych mieszkańców. Jedno
prawo stanęło i stanąć powinno dla wszy:
stkich mieszkańców Polski. Wolność i opieka
praw zamyka w sobie wszelkie prawa Kardy:
nalne, i wkryła podanie nowego projektu
ad VI Podaż się mają myśli, jakich środków i spo:
bów Skład Rządowy użyć ma z swej strony,
w celu przyprowadzenia włościan do lepszego
stanu, i nabycia własności gruntowney.

Ta znowu wolność nadana włościanom
iest pierwszym krokiem do ich uszczęśliwienia.
Gdy wojny ustaną, i klęski z niemi złączone
gdy żydowstwo nie będzie cierpiano po wsiach
które naywięcey do niemoralności włościan
się przykłada, gdy szkoły będą założone, i
Skład Rządowy tylko światłych i moralnych
ludzi, aprobować będzie na plebanów, pro:
boszczy i wszystkich nauczycieli, w ten czas do
piero włościanie nabiorą światło rozumu, i

i przekonać się będą, że dogodniej i lepiej będą wtarcicielem jak stuialem, i sam przez pracę i dobre gospodarstwo starać się najusilniej będzie, nabyć własności gruntowej.

ad VII. Urządzenie włościańskich gospodarstw, trzeba zdaje mi się zostawić lokalności, i woli każdego wtarcicieła, gdy już nie ma z niewolnemi włościanami do czynienia, owszem z wolnemi ludźmi, z którymi się układa najdogodniej w sposób umowy lub kontraktu. Ten uptyniony kontrakt znosi tarcie i ugodę, która gdyby stronom nie była dogodną, nadagadniejszą ją przeistoczyć można, przez doświadczenie.

Przez wolność nadaną włościanom wszystkie punkta podane do odpowiedzy, same przez się wytłaczają się. Powtarzam po raz trzeci, gdy Kłaski wojenne przepłaną, Lydostwo nie będzie cierpiane po wsiach, szkoły wiejskie będą zatworzone, plebani i nauczyciele wiejscy przechadzić będą przez examen surowy ich moralności i zdatności, na ten czas włościanie nabędą światła, w ten czas dopiero nauczą się więc dar ten wielki wolności, i starać się będą

o wtasność, i będą niezawodnie szczęśliwemi.

Dla Polski żydzi po wsiach, po miastach i miasteczkach byli i będą gotową przyczyną zguby tego Kraju. Jest to wrzód nieuleczony, który całe ciało zaraża, i całą machinę polityczną tego nieszczęśliwego Kraju, i jego mieszkańców psuje. Po wsiach ma O ta zaraza uczuwa się na Polsce po prawie wszystkie wady, które żydów w swych rękach; nayprzyczyna pobudka do niemoralności, opilstwa i nierządu wtorościanów. W miastach i miasteczkach mają nie mal cały handel wszelki. Wszystkie liwerunki dla wojska i magazynów są ich ubiorów, wszyscy żyć pracującym żydom ich bezprawnych zarobków, przegotowa i zdrady, od stawienia Rekrutów uwalniają się przez pieniądze; przeto plemię Izraelitów Kwitnie, mnoży się, a mieszkańcy ziemi Polskiej tysiącami giną. Ubycie więc żydzi powinni będą do wojska; mały handel zarzucony Szachrem powinienby będą surowo zakazanym, aby musza mieszkać po wsiach, wolność ożenienia się tym tylko powinna będą udzieloną którzy posiadają rzemiosło, lub pewny znaczny Kapitał. Na rzecz ubogim żydom rozdzielić by można grunta Krajowe, i zachęcić ich do uprawy

Konwy

Koniec z tą uwagą: Chcąc uszczęśliwić klasę włościanów Polskich, przez nadanie im własności, praw Kardynalnych, i urządzeń parafialnych, niechaj się to nie stanie z uszczerbkiem właścicieli. Książęta tylko i samorzni Magnaci są w stanie rozdzielić swe własności między włościan. Pośród w dobrach narodowych robociznę opuścić może włościanom. Właściciel prywatny patrzeć musi rzecz i własny interes Go nauczy, aby się tą gadzić z włościaninem obchodził. Czasowi wszystko zostawić należy; wolność nadana włościanom i opieka praw doprowadzi ich do zamierzonego celu

G. w Golczynie (nad Parnawiem) d. 21 Października 1848

Adam Ciemięcki.

Uwagi

Na punktach w Materyi wydobycia Wlexiam z teraznieyszego stanu.

Zgiełe się w Poznaniu w Biurze Podprefekta tegoż Powiatu dnia 21 Miesiąca Października 1814 Roku.

Podprefekt Powiatu Poznańskiego wraz z Radą Powiatową, i Obywatelami Województwa ~~Gnieźnieńskiego w tymże Powiecie~~ na dniu dzisieyszym Zebrani Dopełniając Odezwy Jasnie Oświeconego Xiążęcia Jego mości Cesarskiego w Warszawie pod dniem 7 Listopada w r. b. w Materyi wydobycia Włościan z teraznieyszego Stanu uczynioney: po złożonych przeczytanych i rozważonych licznych ~~tak przez Radę jako też i Obywateli~~ podanych Projektach do uformowania z nich iedney Opinii przystąpili.

Gdy iednak Przedmiot tak ważny iak iest wydobycie Włościan z teraznieyszego Stanu potrzebuie — nayprzod. — Obszernie Im cię na danych Praw — potym. — Wyiaśnienia przyczyn Upadku i niedołężności — a następnie. — Wytknięcia ogólnych Prawideł za Ktore do polepszenia losu przyiętemi i zastosowanemi bydź mogły. — Przeto postanowiym Wyiaśnieniu dopiero — Na podane Punkta w miarę czasu i Obfitności na Papier myśli ktore Opinią składać będą.

Włościanie w Kraiu Polskim. — Już od dawna, bo ieszcze w Wieku 14m za Kazimierza Wielkiego, poznicy, przez Konstytucyą 3go Maja w Wieku 18m przyięci byli pod opiekę Prawa. — Na Koniec, — Wyrok na dniu 21 Grudnia w Roku 1807 zapadły nadał Im zupełną i nieokreśloną Wolność, i poddał pod Opiekę Prawa, Ich Osoby i Maiątki w nayobszerniejszym znaczeniu. — Nie ieszcze nadto Prawo względem wolności niemoże Świętszego. — i Ono tylko samo, byle było w całym swoim obięciu utrzymane, zdolne iest nayużyteczniejszą i naynaturalniejszą obmiotie Rolnikowi swobodę.

Dar

Dar ten wszystkie zaburzen, Woyny, i Ubiorku, o
poprzedniczych przygotowań, bez obmyślenia spos
dzającego do łatwieyszego Zbycia Produktów, bez
Wyzęcia Jich w Ogólności w całem Kraiu z pod
Ohydnego panowania Żydow, niemogł tyle odniesc
ile Sobie prawodawca z Niego zamierzył lub o
rachował Korzyści.
Zmiany Rządu i Praw, zaniedbane wychowanie i
Oświecenie Rolnika, częste a zawsze praw
Konwalsyine wstrząśnienia Polityczne. +
Byta Administracya Pocztowna, Teatr Woy
a ztąd wynikłe Pożogi, Inkwaterunki, Ż
raże, Rekwizycye, Podatki nieograniczone,
Podwody, Oto są przyczyny które w Ogólnos
całą Massę Ludności Kraiowey zrujnowa
wszczególności iednak, naybardziey Właściciela
Ziemi i Włościanina dotknęły.
Potrzeba więc Pokoiu, Handlu, i Oświecenia
Ma tenczas Zbawienne i dobroczynne Zamia
Rządu z Postępem Bogactwa Kraiowego,
i Cywilizacyi, Czas sam Rozpriami ust
tczni.
Teraz Zebranie przystąpiło do ułożenia Opinii na
Siedm Punktow przy Odezwie J.O. Xięcia Jegomo
zatą czonych.

Punkta w materyi wydo
bycia Włościan z teraźniey
szego Stanu do Zebrania
Opinii podane.

I.

Podać myśli, iak wolność teraz
nieysza włościan prawem 21 Gru
dnia 1807 roku opisana, dałaby
się, obrócić na pożytek włościan
i iakby należało urządzić się
funkcie włościańskie względem
właścicieli w czasach teraźniey
szych

teraźniejszych, z uwagą na porządek wewnętrzny, i zaspokojeniem prowincyalnym, i opuszczaniu mieszkań i gospodarstw włościańskich

I.

Wolności przez Prawo Włościanom nadane za następionym Oświeceniem, do czego nieuchronnie szkołki Prawdziwe potrzebne, dopędzie żądanego pożytku, iaki Rząd Dobroczynny dla Włościan zamierzył. Szkołki te powinny będź obsadzone Nauczycielami Którzy by wprzód sami w Seminaryach doświadczani, i potrzebnemi Instrukcyami Ogólnemi dla całey tey Klassy Rzeczami opatrywani byli. Ci powinni będź poddani pod Eforaty Departamentowe. Powinny będź ułożone Książki Elementarne, dla Włościan które przez Kommissyą Edukacyiną roztrząsnione, i zatwierdzone będź mogą, a to dla Stałego i Ogólnego Porządku w Naukach. Takoż Fundusz na utrzymanie tych Seminaryów, i Nauczycieli Rząd obmyślić powinien. —

Stosunki teraz między Właścicielem Ziemi i Włościaninem są i będź powinny takie, iakie zachodzą między dwoma Osobami wolnemi, którym Prawo nadało moc zawierania wszelkich Ugód Cywilnych.

Nie zachowanie bardziey Porządku między ludźmi w Społeczności życzemi iak Ugody i Obiey wnieś zamieszczone

zamieszczone czyli — Kontrakty
w Nich Właściciel Ziemi wyni-
sie, czego żąda od Włościanin
a Włościanin odrzuca lub
przyjmuje podanie, a poprzy-
ciu natychmiast wchodzi
z Właścicielem w Stosunki
których Bez est Brézen
Całem Kapitałem Włościa-
nina u Nas są Ręce, czyli
Jego Brzuch, a zaboźenie
i wyludnienie Kraiu nie
podaie nawet nadziei w
bliskiey przyszłości pole-
pszenia bytu Narodowego.
Przeto zachowanie Kontra-
ty dla Włościan, Wzyletk z
Roli, przez Nich posiadanej
w wdzięcznie płaconych być
powinien, gdyż Kray po-
stałby bez Rąk potrzebo-
nych do uprawy Roli i pła-
Kowa Gruntów nayzyznie-
szych musiałby został
odłogiem. —

Różnicatwa nie Zapobieżi-
no przez Prawo zakazu-
iące Włościanom wy-
szenia się do Miast, gdy
takowa Emigracya tworzy
istotnie Włóczęgów a
Rolnictwo traci wiele
Rąk do uprawy Ziemi
nieuchronnie potrzebnych
To Prawo więc powinno
być zdostrzone i do się-
tego Zachowania podane.

II

Determinować powinności
pańszczyźniane, robotę tabaki
tę dotrzymanych przez Włościan
gruntów

gruntow, tak pod względem ilości, iako gatunku i położenia ziemi zasistemizowaniem stosunkow wartości pracy, łożonej na potrzebę Dworskią do czystego dochodu iaki byłby mogł z posiadanych gruntow, przez rozne gatunki rolnikow, oraz akcidentii granicę tych powinności iakie sprawiedliwie mogą bydź wymagane. –

II.

Determinować powinności Tacięzne czyli Panszczyzny iest teraz ~~[illegible]~~ rzeczą niepodobną lecz to należy zostawić do umow dobrowolnych, pomiędzy Właścicielami i Włościaninami gdyż ci będąc Ludźmi wolnemi obowiązuią się przez Umowę a na ten czas Właściciel Ziemi nie może zbytecznych żądać Panszczyzny gdyżby utracił Rolnika. Rolnik Między niemi dzięki sprawiedliwe podanie Właściciela przymie ię z chęcią. – ażeby uniknąć wtarczki –

III

Według gatunku rolnikow, i według gatunkow Gruntow przyimuię wnich trzy tylko podziały ogolnieysze, na dobre, srednie, i podłe, determinować miarę podatku i ciężary publicznego, iako z tych gruntow z uwagą na proporcyą ich rozległości od Rządu sprawiedliwie wymagaiym bydź może.

III

Chcąc udeterminować Podatki, i ciężary Publicznego, według gatunku

Rolników i według Gatunku
Gruntów, trzebaby uczynić
Rozmiar całego Kraiu i wpre-
ki Gatunek osiadłości Ceny
Nakład. Ojcowny nie pozwala na
wet na Moment przypuścić Ta
kowey myśli, która w Bogatey
Franeyi przez przeciąg aż ku
~~trzydziestu lat~~ latom sześćset pomimo
niezmiernych Summ wyła
szonych, niemogła bydź do
Skutku przyprowadzona.
Gdy Pokoy nastąpi, i
Spomieszone przez Woynę
Relqski zagładzone zostaną
gdy Lista Woyskowa i Cy
wilna stosownie do rozle
głości, i teraznieyszego Stanu
Kraiu Polskiego będzie umie
szczowana. — — — —
Gdy Administracya Kraiu
owa złożona będzie w Rękach
Urzędników doświadczonych,
roztropnych i Cnotliwych,
gdy porozdarowane obcym
Dobra Narodowe wróżą się
Ojczyznie, i Intrata z Nich
do Skarbu Narodowego wnij
dzie zostanie, Na ten
czas Podatki Koronne
przez Rząd Najwyższy
zmnieyszone bydź muszą
ięte, tak Urządzone bydź
powinny, aby każda
Klasa Stosownie do
posiadanego Majątku
dotykały.

IV.

IV

Obmyśleć sposoby, iakiemi właściciele na bydź by mogli do Właścicieli załogi gospodarskie. —

IV

Żeby obmyślić sposoby iakiemi się Włościanie nabyć mogli Załog Gospodarskich, w tym czasie iest rzeczą do rozwiązania zbyt trudną.

Załogi są własnością Właścicieli Ziemi, ktorey bez nadwerężenia Prawa dotknąć się nie godzi

Włościanie zuboreli przez Wojnę nie są w stanie podług przyzwoitey Wartości nabycia i zapłacenia Onych, trzeba więc zostawić przedaiącemu i nabywającemu zupełną wolność zrobienia, o to osobnych Ugod w ktorychby wartość i czas wypłaty był zamierzony.

To iednak w drobney tylko części do skutecznionym bydź może. . . . . .

. . . Gdyż wiadomo że Maiątki Duchowne w całym Xięstwie Warszawskim pod wie wszystkie Długami Hypotecznemi są obarczone, a podług przepisow do oszacowania Dobr Stuzgih, Inwentarz Bolniczy i Narzędzia Gospodarskie są uważane za rzecz nieruchomą i składaią część Szacunku Dobr do Hypoteki wniesionego.

Niemoże

Niemoże więc Inwentarz tako-
wy czyli Katoga bydź odprzeda-
ną, gdyż by się wzruszył fun-
dusz dla Wierzycieli, którzy
pewni w Wierze Publicznej
i Opisach praw Hypoteczn-
ych Majątki we Własności
ciebom Ziemi powierzyli
tym bardziej iż że Kredyt
Publiczny; którego ledwo
lień do tąd zatrzymanym
postaf; zupełnie by zni-
knął, gdyby bez opłaty
wszelkie Katogi Wło-
scianom, oddane bydź mo-
gły.

V.

Pod myśli względem zabez-
pieczenia własności osobistej,
rolnika włościanina. Ozna-
czyć wzaiemne należytości i
powinności między Klassą
właścicielską i włościańską,
i wytknąć stosunki między
włościaninem a Panem, pod
względem Władzy zwierzchniej
i obowiązku takowej ulegania.
Podać proiekt do Policyi wiej-
skiej, czyli do dozoru czuwa-
iącego nad porządkiem mie-
szowym w każdej wsi.
Podać mijeli do zapewnienia
włościanom nie kosztowney
i prędkiej sprawiedliwości
w sporach między niemi a
właścicielami, między samemi
włościanami iednej wsi
i z mieszkańcami Wsi sąsiednich; n. p. 1. czy nie
mogłby by bydź ustanowiony

w każdey Parafii Sąd
wieyski, złożony z Woyta
i ławników, wybranych przez
samych włościan, dla rozsądzenia
sporów potocznych między wło
ścianami, mając do tego prze
pisany sobie łatwy, krótki
i kosztów niewymagający spo
sób postępowania, z wolnym
odwołaniem się do Kommis
syów porządkowych i Woie
wodzkich i daley do wyższych
instancyi w przedmiotach więk
szey wagi. 2. Czy dla roz
strzygnienia sporów między
włościaninem a Panem, nie
dałby się zaprowadzić Sąd przy
sięgły rolniczy, złożony z
Sędziego Pokoiu, z Plebana
z iednego Dziedzica, zalecnego
dobrym prywatnym rządem
i sprawiedliwem obchodze
niem się ze swemi włościa
nami, oraz 2 dwóch Woyto
rostcznych włości wezwanych.
Podaie przytym Projekt do
Prawa Hardynalnego, iakie
Rząd i ustawa Krajowa,
Włościanom zarzyca po
winny.

V.

Prawo roku 1807 nadało
Włościanom wolność,
Kontrakty zapewnia Wła
sność, i wytkna wzaiemne
Obowiązki między Klasa
mi Właścicielską i Włościańską; Ale gdy Księga
o Prawie wprowadzona, wymierza
im równą z Właścicielami
Praemi sprawiedliwość.

Jak

Bo oni teraz z Dziedzicami
i osiągnemi Sąsiadami
do Sądow Pokoiu i Powia-
towych ze swemi Skargami
w Sprawach Ważniejszych
z wolnem odwołaniem się
do Trybunałow i Naywyż-
szych Magistratu Sądo-
wych. + Zaś w Sprawach
drobniejszych Wóyt z Radą
Wiejską wymierza Im
Sprawiedliwość. Prawda
że opłaty za składanie aż
sto kroc tamę Włościanom
nowi do poszukiwania
Sprawiedliwości. Wy-
padało by więc w każdym
Sądzie uformować osobny
Regestr dla Włościan.
Zniesć lub przynaymniey
uproporcyonować opłatę
od Wpisow i składzenia
Zapozwow, a na ten czas
iuż zostanie ułatwiona
dla nich droga i nie
kosztowna Sprawiedliwość.
Zaś Ustanowienie Sądu
Wiejskiego pod takim
kołwiek. Nazwiskiem, i
z iakich kołwiek Członkow
składać się mającego, ob-
warzyło by Drogę do Ma-
ulestwa. + Każda Wioś-
ma swego Wóyta i Radę
Wiejską, ta składa Poli-
cyą czyli Dozór czuwaiący
nad porządkiem maiącym
w swym obrębie.

Piem a może 2
~~[illegible]~~
+

Ka

Ta Prawo Kardynalne służyć
dla nich powinien tyle razy
wspomniony nadzieyy Im
wolności pod dniem 29. Grudnia
roku 1807. zapadły Wyrok,
gdyż wolność Im nadana,
Capitula Prawa są dla
nich Prawem Kardynalnym
i odbyłaby podanie nowego
Projektu.

VI.

Podać myśli, iakich środ-
ków i sposobów Rząd
Naywyższy z swoiey strony
użyć ma w celu przeprowa-
dzenia Włościan do lep-
szego stanu i nabycia
własności gruntowey.

VI

Jest Rząd Krajowy uczynił
naywarnieyszy Krok, kiedy
nadał Włościanom wol-
ność i sprawiedliwość teraz
ażeby dayse do celu wytknię-
tego wypada nayprzed nie-
uchronna potrzeba Pokoiu
a na stopnie oświecenia przez
zaprowadzenie i upowszech-
nienie Szkołek Parafial-
nych, Przez spisanie Pa-
wiet dla Proboszczów i Pe-
banow ażeby ci iako nay-
pierwsi Stróże Religii,
i Moralności, starali się
przez swoie Nauki przekon-
Włościan że tylko Praca z
Oszczędnością zlączona może
Ich Byt poprawić. Że
Dobędostwo i trzeźwość Ich
i następnych pokoleń
czerstwe i trwałe zapewni
zdrowie. Że na Koniec
Przemysł

przemysł poprawi. Zeby Byt, i poprawa Zeby w stanie nabycia tey Ziemi prawem własności, na ktorey oni teraz pracuią.

Zachęcenie także przez przykłady i Nagrody, znacznie na Włościaninie Skutkować będzie, Niechby na przykład, Grunta w Dobrach Narodowych i Koronnych po całym rozrzuconych Kraiu wypuszczone zostały Włościanom w Dziedziczną Dzierżawę, a na ten czas Włościanie Grunta Włościańskie uprawiający będą mieli przykład, i zarazem nabędą ochoty do polepszenia swoiego Bytu i nabycia Ziemi. Wyznaczone nagrody przez Rząd chociaż naydrobniejsze za postępy w przemyśle i pracy zniezniecby się do polepszenia, nietylko Stanu Włościan ale też i do pomnożenia Bogactwa Narodowego przyłożyły.

VII

Podać Plan do urządzenia Gospodarstwa włościańskiego, do uniknienia Dobrych Sąsiadów, oraz Determinować ilość Gruntu w każdym gatunku Ziemi, iako iest potrzebna dla iednego Gospodarza, aby ten stanął w

(Dobrym

dobrym bycie, iby był zdolny dobrze gospodarować, rolą uprawić, utrzymywać dostateczny warsztat gospodarski, wypłacać przywiązane do gruntu należytości, i zbierać czysty dochód, oraz fundusze na dalszą reprodukcyą. Nie może Rolnik być opatrzonym o potrzebną siłę Ekonomiczną, ieżeli będzie miał mało gruntu, nie może także dokonale uprawić ziemi, ieżeli mieć ieg będzie za wiele i nad siłę swoią.

Zdaie się, że im więcey byłoby po włościach dobrze co do wiary utrafionych gospodarstw włościańskich, ten większe z takowego układu wagom Kraiowem Gospodarstwie wynikneły by korzyści, i Stan Kwitnący i Błogosławiony dla całego Kraiu.

III

Urządzenie Ogólne Gospodarstw włościańskich nie może bydź w tym czasie zaprowadzone.

Każdy Powiat Departament każdy Powiat, a na końcu prawie każda wioska różnią się od siebie, Położeniem, Dobrocią Ziemi, ludnością, i Handlem. Zmiana Ludności upadła Konsumpcyą Wewnętrzna zmniejszona, Handel zatamowany. Złych więc powodów nie można wymaglać Poprawy i zakaby Mało Gruntu potrzebna

potrzebna była, dla Włościanina, aby ten stanął w dobrym Bycie, i był zdolny dobrze gospodarować, utrzymywać dostateczny Warsztat Gospodarski, wypłacać do Gruntu przywiązane należytości, zbierać czysty Dochód i oraz Fundusze na dalszą Reprodukcyą.

Powtarzamy, na ostatek że Wolność już nadana Włościanom i Opieka Prawa takiey używania, są dostateczną Odpowiedzią na podane Punkta do Opinii. —

Teraz gdy Kilęski Wojny trapii Nas przestaną, gdy Handel ożywiony i przez Bezpieczeństwo wspierany będzie, Gdy Szkoły Wiejskie zaprowadzone zostaną. Gdy Plebani i Nauczyciele Wiejscy, przekonają się będą przez własne doświadczenie, o Jak Moralności i Łatwości. Na ten czas Włościanie nabędą światła, na ten czas dopiero nauczą się prawdziwie cenić Dar ten wielki Wolności który im Bóg zarzyła. Starać się będą o Prawne swoje Bytu, i nabycie Własności, na ówczas ~~Dopiero~~ będą nie ~~[illegible]~~ zawodnie przeszłemi.

Żydzi u Nas są istotnie, i będą na dal Głowną przyczyną Ubóstwa i nędzy. Jest to Wrzód nie uleczony który całą Machinę Polityczną tego nieszczęśliwego Ciała zarazia i trawi. — Wygnani z ościennych Prowincyi znaleźli w Polsce przytułek, a źle wyrachowany przez Właścicieli Ziemi Interes, podał

Im

Jm w Wsie po Wsiach i Miastach Handel i Szynkowanie trunków, co za nay pierwszą przyczynę upadku i Nędzy naszych Włościan potrzeba należy. Teraz cały Handel w Miastach i Miasteczkach zaczęli. Zacen Lwerunek (dla Woyska, i do Magazynow bez których się nie obędzie) Woyna nierzadza Skary, ostała nich zrostem zarobkow, i nay podleyszych zysków. Za podaii należy Spiegarstwa i Zebrady, ktorych się bez ustrzetu dopuszczaią. — Bardy Mieszkanice Kraiu, oprocz Podatkow, otwarta Krwią bronią Ojczyzny. — Zyd i w tym Rankie przez znoszone opłaty znalazł dla siebie ochronę. Gnie więc Tysiczemi pracowity i wytrzymy Mieszkaniec Ziemi, A Plemie Jsraela mnoży się i Kwitnie. Maty Handel czyli lek nazwany Szacher przez Zydow Wtoczegow po osadach prowadzony pod rozną postacią Włoscian ubozy i nazzy. Trzeba więc nie Ochronnie zabronić Jm Szynkow, i pokątnych Handlow, trzeba Jch Ubion zmienić i odwiedzanie Szkoł publicznych przepisać, potrzeba aby oraz z innemi Mieszkańcami należeli do Służby Woyskowej aby im we Wsiach zabroniono było mieszkanie, aby wolność żenienia się tym tylko udzieloną była, którzy posiadaią Przemiesło lub pewny Kapitał. Na Koniec aby raźnie Zydow ubogich wydzielone były Grunta Kroiowe, i Oni nawet przez nagrody do ich uprawy zachęceni zostali. —

Kończemi nasze Uwagi przełożeniem iż

wszystkie Klassy Włościan Polskich przez nadanie im Własności i przez uchylenie Pańszczyzny, z uszczerbkiem Właścicieli Ziemi, i nad-wyrzeniem Prawa własności mieyscia nie nie może.

Familie tylko szczególne, niezmiernie przesiadujące Majątki, mogą taki krok przedsięwziąść, i uskutecznić. Rząd w Dobrach Narodowych możnego wykonać, lecz Prywatny Właściciel szczupły za Pors posiadaiący Ziemi, przez krok tak gwałtowny zupełnie by zrujnowany został. Zna on swoy własny Interes, potrzebuie Rąk, a zatem w postępowaniu z Włościaninem nay łagodniey z Obrodki służyć Mu będą za prawidło.

Czasowi wszystko zostawić należy, Wolność, Opieka, Prawa, Oświecenie i Handel, z postępem Cywilizacyi doprowadzi Włościan do zamierzonego Celu. —

i nieobiecane Długami

18

53

Statistische Tabelle

des

für das Jahr 18

TABELLA STATYSTYCZNA

wsi Gołcina
folwarku Posłany
Hołędrow Posolańskich
folwarku Sythowa.

na rok 1822 – 1825 – 28.

sporządzona przez Adama Ziemińskiego, który oraz rzetelność tej Tabelli zaświadcza, jako wójt gmin Gołcina Posolan, Hołendrow Posolańskich i Sythowa. N. w Gołcinie N. 27 Stycz. 1823.
Adam Ziemiński.

weryfikowana N. 16 Styczn 1826.
Adam Ziemiński.

dito — — N. 15 Stycznia 29.
Ziemiński wójt.

Namen der Bezirke, Kreise, Gemeinden, oder Ortschaften. Nazwiska okręgów, powiatów, gmin, lub mieysc.	Gebäude. Budynki. Oeffentliche Gebäude. Budynki publiczne. Kirchen, Bethäuser, Kapellen und Synagogen. Kościoły, domy modlitwy, kaplice, Synagogi.	Für andere Staats- oder Gemeinde-Zwecke bestimmt. Do innych rządowych lub gminnych celów przeznaczone	Privat-Gebäude. Budynki prywatne. Privat-Wohnhäuser. Prywatne domy mieszkalne.	Fabrikengebäude, Mühlen und Privat-Magazine. Fabryki, młyny, wiatraki, i składy prywatne	Ställe, Scheunen und Schoppen. Staynie obory stodoły, i szopy.	Menschen. Ludność. Dem Alter und Geschlechte nach. Wiek i płeć. Kinder, welche das vierzehnte Jahr noch nicht vollendet haben. Dzieci, które roku czternastego nieukończyły. Knaben. chłopcy.	Mädchen. dziewczęta.	Personen, vom Anfange des funfzehnten bis zum vollendeten sechzigsten Jahre. Osoby od piętnastu aż do ukończonych lat sześćdziesięciu. Jünglinge und Männer. Młodzieńce i poźnieyszego wieku męszcz.	Jungfrauen und Frauen. Panny i niewiasty.	Alte, über sechzig Jahre. Przeszło lat sześćdziesiąt liczący. Männer. męszczyzni.	Frauen. kobiety.
No.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8	9.	10.	11.
1. Wieś Golcin	"	"	11	"	8	16	23	29	31	4	1
2. folwark Podolany	"	"	3	"	3	3	2	4	6	1	"
3. Olędry Podolany	"	"	2	"	3	2	1	4	5	"	"
4. folwark Sętkowo	"	"	2	"	3	3	6	9	5	"	"
5.	"	"	18	"	17	24	32	46	47	5	1
6.											
7. Wieś Golcin	"	"	11	"	8	15	21	33	29	2	"
8. folw. Podolany	"	"	3	"	3	7	5	4	6	"	"
9. Holędry Podolany	"	"	2	"	3	3	"	3	4	"	"
10. folw. Sętkowo	"	"	2	"	3	9	2	4	4	"	"
11.			18	"	17	34	28	42	43	2	"
12.											
13.							62		89		
14.											
15. Wieś Golcin	"	"	11	"	8	20	24	26	30	3	"
16. folw. Podolany	"	"	3	"	3	10	3	6	5	"	"
17. Holędy. Podolany	"	"	2	"	3	2	"	4	5	"	"
18. folw. Sętkowo	"	"	2	"	3	2	5	2	4	8	"
19.			18	"	17	34	32	38	44	3	
20.											
21.											
22.											
23.											
24.											
25.											
26.											
27.											
28.											
29.											
30.											
31.											
32.											

za Rok 1822

za Rok 1823

za Rok 1828

Menschen. Ludność. Zahl aller Einwohner. Liczba wszystkich mieszkańców.	In der Ehe leben: Żyiący w małżeństwie. Männer. mężowie.	Frauen. żony.	Es sind Militärpflichtig: Należą do woyska. Zum stehenden Heere, alle Männer vom Anfange des 21sten bis zum vollendeten 25sten Jahre. Do regularnego: wszyscy męszczyzni od zaczętych lat 21, aż do ukończonych 25.	Zur Landwehr. Do obrony krajowéy. Ersten Aufgebots: alle Männer vom Anfange des 26sten bis zum vollendeten 32sten Jahre. Pierwszego wezwania: wszyscy męszczyzni od zaczętych lat 26. aż do ukończonych 32.	Zweiten Aufgebots: alle Männer vom Anfange des 33sten bis zum vollendeten 39sten Jahre. Drugiego wezwania: wszyscy męszczyzni od zaczętych 33, do ukończonych 39 lat.	Dem Religionsverhältnisse nach. Wyznania religiine. Evangelische Christen. Ewangelicey Chrześcianie.	Römisch-Katholische Christen. Katolicy.	Mennoniten. Menno-niści.	Juden. Żydzi. mit Staats-bürger-recht. z prawem obywatelstwa.	ohne Staats-bürger-recht. bez prawa obywatelstwa.
No. 12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
1. 104	24	24	3	4	8	14	90	"	"	"
2. 16	4	4	"	"	2	1	15	"	"	"
3. 12	2	2	"	"	"	2	12	"	"	"
4. 23	3	3	3	"	"	2	21	"	"	"
5. 155	33	33	6	4	10	17	138	"	"	"
6.										
7. 100	21	20	5	5	9	14	86	"	"	"
8. 22	4	4	"	"	"	"	22	"	"	"
9. 10	2	2	"	2	"	4	6	"	"	"
10. 19	3	3	"	"	"	"	19	"	"	"
11. 151	30	29	5	7	9	18	133	"	"	"
12.							151			
13.										
14.										
15. 105	17	17	2	5	7	15	90	"	"	"
16. 25	4	4	"	1	1	"	25	"	"	"
17. 11	3	3	"	2	"	2	9	"	"	"
18. 13	2	2	"	1	"	7	6	"	"	"
19. 156	26	26	2	9	8	22	129	"	"	"
20.							156			
21.										
22.										
23.										
24.										
25.										
26.										
27.										
28.										
29.										
30.										
31.										
32.										

Viehstand. Stan bydła.

	Pferdestand. Chów koni.		Rindviehstand. Rogacizna.				Schaafstand, und zwar Böcke, Hammel, Schaafe und Lämmer zusammengenommen. Chów owiec, i w prawdzie w ogólności barany, skopy, maciorki, i iagnięta.			Böcke und Ziegen. Kozły i Kozy.	Schweine. Wieprze.
	Pferde. Konie.	Füllen. Zrzebięta.	Stiere. (Bullen.) Bujaki.	Ochsen. Woły.	Kühe. Krowy.	Jungvieh. Przychowek.	Merinos und ganz veredelte Schaafe. Merynosy i owce zupełnie poprawionego gniazda.	Halb veredelte Schaafe. Owce na pół poprawionego gniazda.	Unveredelte Land-Schaafe. Owce nie poprawionego gniazda.		
No.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.
1.	8	2	1	6	8	4	.	221	.	.	20
2.	.	.	.	4	4	.	.	100	.	.	7
3.	2	.	.	2	4	4	.	.	.	.	6
4.	3	.	.	4	4	3	.	.	50	.	5
5.	13	2	1	16	20	11	.	321	50	.	38
6.											28
7.	9	2	1	6	9	4	.	300	.	.	22
8.	.	.	.	5	4	2	.	150	.	.	6
9.	3	.	.	2	4	2	.	.	.	.	5
10.	2	.	.	5	4	3	.	.	.	.	6
11.	14	2	1	16	21	11	.	450	.	.	39
12.	~~8~~	~~3~~									
13.											
14.											
15.	8	3	1	7	10	3	.	320	.	.	21
16.	"	"	"	4	4	"	"	100	"	"	5
17.	2	"	"	4	3	"	"	"	"	"	4
18.	2	"	"	4	4	1	"	"	"	"	3
19.	12	3	1	19	21	4	.	420	"	"	35
20.											
21.											
22.											
23.											
24.											
25.											
26.											
27.											
28.											
29.											
30.											
31.											
32.											

Pr 1822

Pr 1825.

Pr 1828

Skanowanie i opracowanie graficzne na CD-ROM :

ul. Krzemowa 1
62-002 Suchy Las
www.digital-center.pl
biuro@digital-center.pl
tel./fax (0-61) 665 82 72
tel./fax (0-61) 665 82 82

Wszelkie prawa producenta i właściciela zastrzeżone.
Kopiowanie, wypożyczenie, oraz publiczne odtwarzanie w całości lub we fragmentach zabronione.

All rights reserved. Unauthorized copying, reproduction, lending, public performance and broadcasting of the whole or fragments prohibited.